

ДРУШТВО ЈУГОСЛОВЕНСКИХ БИБЛИОТЕКАРА

О с н и в а њ е, о р г а н и з а ц и ј а и р а д д о 1941

Г о д.

У Прагу се припремао конгрес словенских библиотекара у 1931 години и због његове организације је одатле дошао у Београд, у лето 1929 године, вице-директор Универзитетске библиотеке Жмауц, као пуномоћник за јужнословенске библиотекарке. Како у Југославији није било удружења библиотекара, он ступа у везу са две библиотекарке Универзитетске библиотеке (Милицом Војиновић и Љубицом Марковић) које тим поводом решавају да покрену акцију за оснивање стручног друштва. Пошто су обишле библиотекарке Загреба и Љубљане и са њима утврдиле да је неопходно потребно основати заједничко друштво, сазивају новембра те године конференцију библиотекара Народне и Универзитетске библиотеке у Београду. Учесници конференције прихватају идеју о оснивању стручног друштва „ради усавршавања стручног библиотечког особља и ради њиховог материјалног обезбеђења – да би се могли потпуно одати својој струци“, утолико пре што се стајало пред доношењем Закона о јавним библиотекама, где би се први пут регулисао положај библиотека и њиховог особља. Изабрани одбор израдио је нацрт Правила Друштва, који је, после свестраног претресања, а у сарадњи са библиотекарима Свеучилишне књижнице у Загребу и Државне лицеалне библиотеке у Љубљани, довршен маја 1930 год. и послат на потврду власти.

У Правила је стављено да је циљ Друштва „да ради на унапређењу библиотечког дела... и тиме да успешније помаже науку и просвету“, и да ће стога, „пратити развитак науке о библиотечком делу и радити на усавршавању чланова у струци и на спремању стручног библиотечког особља“. За испуњење овог задатка Друштво ће радити на оснивању сталне библиотечке школе, на организовању периодичних специјалних курсева и предавања, издавати свој стручни орган и стручна дела и основати фонд за издавање потпоре члановима за штампање стручних радова, за одлазак у иностранство ради усавршавања у струци и ради заступања Друштва на међународним конгресима библиотекара“. Правилима је предвиђен и рад Друштва на што тачнијем и правилнијем квалификовању особља библиотека и на оснивању и ширењу библиотека у земљи и помагању њиховог рада. Ради обавештења јавности Друштво би издавало Годишњак југословенских библиотека. Предвиђено је да Друштво ради на томе да организација свих југословенских библиотека буде изведена на научној основи, по прописима и захтевима савременог библиотечког дела, као и да се изведе потпуно изједначење организације и рада у свим југословенским библиотекама, водећи рачуна о разликама у типу и задатку појединих библиотека. Друштво је у своје задатке ставило и рад на организацији и олакшању размене у књигама и на развијању међусобних веза између библиотека у земљи и између њих и библиотека на страни. Међу остале задатке ушао је и рад на оснивању Централног

библиографског института и Централног биро-а за израду централног каталога свих библиотека у земљи и давања обавештења о југословенским књигама. – То би, углавном, биле смернице рада Друштва, којима су, као што се види, били код нас први пут обухваћени многи проблеми библиотекарства, а које се тек стварало.

Друштво је у Правилима одредило да његови чланови могу бити: редовни, ванредовни, помагачи, утемељачи, добротвори и почасни. Редовним чланом могао је постати сваки стручни службеник једне од југословенских библиотека (државне, самоуправне и приватне), без обзира да ли је активан, у оставци или пензији.

По правилима, Друштво је било састављено од секција, које би се установиле, по могућности, у свима седиштима бановина. Исто тако могла су се оснивати и повереништва (која су могла бити и ван седишта бановина). Седиште главне управе Друштва од 1931-7 г. било је у Београду, а Управа је била састављена од 15 чланова. Због оставке претседника Главна управа није радила у 1936 години. Секцијска управа се састојала од 3 члана. Секције би, према Правилима, водиле и евиденцију о свим библиотекама на своме подручју и подносиле Главној управи реферат о њиховом стању и потребама. Секције су давале Главној управи 50% чланарине за Централни фонд Друштва.

Правила су била одобрена али их је управник Народне библиотеке задржао и о томе није никог известио. Како је, потом, донет нов Закон о чиновницима, који није правилно регулисао звање библиотечких службеника, то је био разлог да се Друштво брзо организује и започне акцију за правилно регулисање овог и других нерешених проблема из нашег библиотекарства.

У прву Управу Секције Београд ушли су: за претседника Светозар Матић, помоћник управника Народне библиотеке, за секретарица Милица Војиновић, библиотекар Универзитетске библиотеке. Управа Секције је почела свој рад 5-IV-1931 године. У прве кораке Управе долази меморандум Министарству просвете за допуну распореда звања библиотечких службеника у новом Закону о чиновницима, из кога су поједина звања библиотекара била потпуно испуштена, а поједина делимично. У истом меморандуму је тражено и брзо доношење Закона о библиотекама, бесплатно штампање у Државној штампарији друштвеног часописа „Југословенска књига“ и других издања, као и да се одмах започне са зидањем нове зграде за Народну библиотеку. По овом питању претставници Управе одлазили су лично у Министарство просвете и Министарство правде. Израђене су биле и примедбе на предлог Закона о јавним библиотекама, у којима се тражило и постављање нарочитог референта за библиотеке.

До сазивања Конгреса свих библиотекара Југославије и оснивања других Секција, Управа Секције Београд вршила је, према Правилима, и функције привремене Главне управе ДЈБ и одредила поверенике за територије осталих Секција.

Затим пада оснивање Секција: Новог Сада (која стварно никад није развила рад), Загреб и Љубљане. Први Конгрес чланова ДЈБ одржан је крајем 1931 године у Загребу. Овај је конгрес посветио највећу пажњу општим питањима нашег библиотекарства: доношењу Закона о јавним библиотекама, у коме би се донеле и одредбе о обавезном оснивању и изграђивању јавних комуналних библиотека, како у градским тако и у сеоским општинама, регулисању обавезног примерка штампе за библиотеке; изради југословенске библиографије; изради каталога научних и других чланака штампаних у часописима, новинама и другим повременим публикацијама; изради централног каталога свих јавних научних и стручних библиотека; покретању стручног часописа. По овим питањима дали су на конгресу реферате Др. Ј. Бадалић, Љубица Марковић и Марцел Видачић.

После I Конгреса Главна управа Друштва, дотле привремена, одвојила се од Секцијске управе Београда и започела је да самостално ради, у истом личном саставу. Секција Београд изабрала је себи нову управу.

Рад Главне управе могао би се изложити у две групе: рад у земљи и рад са иностранством. У прву групу би дошао рад на побољшању положаја службеника библиотека (молба Народној скупштини и више претставки Министарству просвете), рад на пројекту Закона о јавним библиотеама (чему је посвећено врло много рада и више интервенција, и поводом чега су долазили делегати из Загреб и Љубљане) и рад на допуни и доношењу новог Закона о штампи (обавезни примерак штампе). Министарству просвете је поднета и одвојена претставка о библиотечким зградама, а више пута је тражена помоћ за покретање стручног часописа у коме би се претресала сва питања наших библиотека и уопште наше књиге, и где би редовно излазила наша библиографија. Претставници Друштва су одлазили и код патријарха и председника општине града да их упознају са проблемима нашег библиотекарства и да од њих затраже помоћ за рад Друштва. Иза тога је Архијерејски синод расписом препоручио свештенству да узме учешће у оснивању комуналних библиотека. Израђен је апел, са питањима, за прикупљање података о нашим библиотекама (изашао у „Учитељу“ 1933 године). У Друштву је прикупљан и материјал о библиотекарству и материјал из библиографије, из земље и из иностранства (библиотека Друштва). Чланови Друштва суделовали су и у припремама изложби књига (старих, у „Цвијету Зузорић“ 1932 године, и међународној изложби женских писаца, у Дубровнику 1936 године). При Друштву је била основана и Библиографска секција, којој су Свеучилишна књижница у Загребу и Народна библиотека у Београду решиле да доставе библиографску грађу да је Друштво изда. – Може се рећи да су сви ови напори ДЈБ за законско регулисање питања нашег библиотекарства били потпуно без успеха. – У другу групу, рад са иностранством, треба забележити да је ДЈБ било брзо примљено у Интернационалну федерацију, од које је одмах почело да добија њене публикације, а само је почело да јој шаље своје извештаје и одговоре на поједина стручна питања. За међународни репертоар библиотекарских друштава послало је о себи тражене податке. Чланови Друштва иступали су на међународним састанцима (у Берну 1932 г. били су: као делегат Друштва Др. Мелита Пивец Стеле, библиотекар из Љубљане и

као члан делегације Др. Марија Илић-Агапов, управник Градске библиотеке из Београда; 1935 год., као делегат на састанку у Авињону и конгресу у Мадриду, био је Др. Јосип Бадалић, библиотекар из Загреба, а као присутан члан Секције Београд Драг. Арнаутовић). На позив североамеричке федерације библиотекара ишао је на два месеца у Сев. Америку Др. Ј. Бадалић, претседник ДЈБ. Друштво је било у вези и са Међународним институтом за интелектуалну сарадњу и слало му је тражене податке по стручним питањима. Било је у вези и са чешким и пољским библиотекарским друштвима, слало је дописе за стручне листове (чешки, немачки, француски). Из Универзитетске библиотеке у Познању долазила је 1933 године библиотекар Зофја Кавецка и по прикупљеним подацима, по повратку у своју земљу, говорила о нашим библиотекама у библиотекарском друштву у Познању. У пољском стручном часопису објављени су подаци о нашем Друштву. У Чехословачку су ишле (на два месеца, 1937 године) Милица Војиновић и Љубица Марковић, библиотекарки Универзитетске библиотеке у Београду (Љубица Марковић је била добила летњу, двомесечну стипендију Министарства просвете да обиђе чешке библиотеке), успоставиле везе са стручним друштвом и појединим библиотекама и донеле доста стручне литературе и материјала из разних библиотека Чехословачке, које су тада обишле. На састанку са чехословачким библиотекарама предложена је тешња веза између оба друштва и њихових чланова, као и рад на размени библиотекара обеју земаља, рад на састанку словенских библиотекара и савезу словенских библиотекарских друштава. Ступило се било и у везу са литванским библиотекарама, са Међународним друштвом за болничке библиотеке и Међународним одељењем за хемију. Друштво је било позвано и на Конгрес за општу документацију. У Друштву је рађено на питању међународне позајмице (на иницијативу пољских библиотекара).

У почетку је у Друштву било око 100 чланова, међу којима је било, поред библиотекара наших главних научних библиотека, и више библиотекара градских библиотека, као и из библиотека разних установа.

Ванредни конгрес ДЈБ одржан је 1937 год. и тада је за претседника био изабран Урош Џонић, управник Универзитетске библиотеке у Београду. Други редовни конгрес чланова Друштва одржан је у Београду исте 1937 год., после кога је седиште Главне управе премештено у Загреб (чланови: Др. Ј. Бадалић и Матко Ројнић).

Овај конгрес је подвукао важност решења истих питања изнетих и на I Конгресу, која још никако нису била регулисана. Он се позабавио и питањима изузимања јавних научних и националних библиотека од прописа о забрани набављања домаћих и страних књига; питањима међусобне размене књига домаћих библиотека и приступања конвенцији за међународну размену књига; питањима организације сеоских читаоница и покретних библиотека; помагања (стручним саветима) рада популарних библиотека; израде упутстава свим јавним библиотекама за сређивање библиотечких каталога; оснивању стручних библиотекарских течајева. Референти су на овом конгресу били Драгослав Илић и Љубица Марковић. Поводом II Конгреса Секција Београд је приредила малу изложбу

рукописа старих књига и ређих издања из фондова Народне и Универзитетске библиотеке. Било је изложено 17 инкунабула, 66 писама, око 30 рукописа, око 190 старих књига и занимљивих реткости – укупно око 300 предмета.

Нова Главна управа у Загребу продужила је рад у истом правцу у коме је радила и управа од 1931-7 год. Радила је на питању међународне позајмице књига, решењу раније изнетих хитних потреба нашег библиотекарства, регулисању положаја особља библиотека, доношењу одредаба о обавезном примерку штампе, прикупљању статистичких података о нашим великим јавним библиотекама (за слање Федерацији) суделовању ДЈБ у „Prix Sevensma“. У овом периоду је Министар просвете у Финансијском закону за 1939/40 год. био добио овлашћење од Скупштине да донесе Уредбу о јавним библиотекама, са законском снагом. До ње није дошло због промене унутрашњих и спољашњих прилика. – Напори и ове Главне управе, као и раније, такође нису били успешни.

Крајем 1939 године Секција Загреб је желела да се организује као Хрватско библиотекарско друштво и иступа из ДЈБ. После састанка делегата Секција, у Загребу новембра 1939 године, и иступања Секције Загреб, у заједници остају Секција Београд и Љубљана, али се овим гаси ДЈБ, а његова имовина се шаље Секцији Београд, на чување.

Секција Београд је почела да ради крајем 1931 године (после II Конгреса). Њена управа је, поменули смо, од 1931-7 год. била уједно и привремена Главна управа ДЈБ. Од 1931 до 1940 године у Секцији је одржано 8 скупштина. За то време били су претседници: Иванка Пилетић (1932), Урош Џонић (1933-5), Драгослав Илић (1936-40). По престанку рада ДЈБ Секција је мало и слабо радила, а затим је II Светски рат потпуно прекинуо њену делатност.

Управа Секције је прикупљала податке о стању библиотека у Београду, радила на стварању централног каталога списка за библиографију и библиотекарство у београдским библиотекама, на измени друштвених Правила и на решавању општих проблема нашег библиотекарства, у заједници са Главном управом Друштва. Била је у вези са Књижарским удружењем у Југославији.

Нарочиту пажњу је секција поклањала рефератима и предавањима својих чланова. У оквиру Секције одржани су ови реферати и предавања: 1) Даница Јанковић: Циљеви, организација и добротворни рад Карнегијеве задужбине за међународни мир; 2) Љубица Марковић: Библиотеке и библиотечко особље; 3) Урош Џонић: Живот и рад Јована Томића, управника Народне библиотеке у пензији; 4) Др Марија Илић-Агапов: О међународној организацији библиотекарских друштава; 5) Бранко Милаковић: „Zentralblatt für Bibliothekswesen“; 6) Михаило Подољски: О обавезном примерку штампе на страни и код нас; 7) Ранко Младеновић: О стању бугарских библиотека; 8) Људмила Михајловић: О руско-српској библиографији А. Погодина; 9) Љубица Марковић: О књизи М. Агапове „Јавне библиотеке“; 10) Смиља

Мишић: Неколико примедба на библиографију „Г. Никетића“; 11) Драг. Арнаутовић: Саобраћајна библиографија; 12) Љубица Марковић: Наше библиотеке са погледом на њихово уређење; 13) Ђорђе Радојичић: Критички преглед једне библиографије о Св. Сави; 14) Смиља Мишић: Један наш роман о Константину Филозофу (Св. Ђирилу, цариградском библиотекару IX века; 15) Надежда Петровић: Одредница код анонима; 16) Др. Цвето Јоб: Организација набавке књига; 17) Др. Цвето Јоб: Варшавски библиотекарски конгрес; 18) Љубица Марковић: Библиотеке у Бугарској; 19) Урош Џонић: предавање о Јоци Вујићу, великом добротвору Универзитетске библиотеке у Београду; 20) Др. Ј. Бадалић: предавање о путу у Америку и утисцима и о америчком библиотекарству; 21) Урош Џонић: предавање о Павлу Поповићу, проф. Универзитета.

Изнети подаци о раду ДЈБ и Секције Београд, пре последњег светског рата, говоре нам о правилном схватању задатака нашег библиотекарства од стране пионира наше струке, о великим напорима Друштва за развој библиотекарства код нас, као и о плодном стручном раду чланова Секције Београд. За жаљење је што ово наше Друштво није тада наилазило на разумевање државних органа и што су сви његови напори остали без икаквог успеха. Упорна и често оштра борба Друштва за решење хитних проблема наших библиотека и библиотекарства, који би много допринели подизању просвете и науке у нашој земљи, била је узалудна за свих девет година рада. Данас, наше ново стручно друштво, основано после Ослобођења, за исти толики период времена решило је скоро све проблеме нашег библиотекарства на којима је радило старо Друштво – захваљујући напредном и правилном схватању народних власти о важности библиотека за науку, просвету и културу наше земље.

Милица ВОЈИНОВИЋ